

Da Danmarks Søfart til Trods for dens Betydning for Landet i forbavsende ringe Udstrækning er gjort til Genstand for indgaaende Behandling, er der al Grund til at hilse det foreliggende Arbejde med Glæde som et saare værdifuldt Bidrag, men det kan ikke skjules, at Stoffet i nogen Grad har trykket Forf. i Knæ. Den kronologiske Skildring er tungt fremadskridende og Opbygningen mangelfuld, saaledes at Hovedlinierne ikke trækkes klart op. Gode Sag- og Navneregistre gør vel Benyttelsen af Bogen let, naar man vil øse af det her samlede store Materiale, men Læseren savner en Forfatterpersonlighed, som mægter at præge Værket og sætte Tingene paa Plads.

Efter de statistiske Oplysninger (Hjemmehørende Skibe ved Marstal Toldsted 1769—1925, Udenlandsfarten, belyst ved Konsulatslisterne 1877 og 1892, Krigsforliste Skibe) findes sidst i Bogen nogle af J. Kroman Hansen udarbejdede biografiske Oplysninger om de Mænd, der har været knyttet til Havnens Ledelse. For Marstal-Genealogien er det et Arbejde af Værdi, idet Forf. ikke nøjes med at anføre de biografiske Data for vedkommende Personer, men tilføjer Oplysninger om baade Mændene og deres Koners Slægt tilbage til Oldefædrene, hvis det er muligt. Arbejdet vanskeliggøres derved, at Navneskikken her ligesom paa Fanø er ret lunefuld, idet Brugen af to sen-Navne, om hvilke man ikke paa Forhaand kan vide, hvilket der er Patronymikon, er saare almindelig. Saaledes er Laurits Hansen Christensen (f. 1786) Søn af Hans Hansen Christensen, hvis Fader hed Christen Hansen Nørre, mens Anders Knudsen Andersen (f. 1811) er Søn af Erik Andersen, hvis Fader hed Anders Knudsen, hvortil kommer, at de Marstal-Slægtsnavne: Boye, Kroman og Bager dukker op og forsvinder paa en saadan Maade, at en ikke helbefaren er meget udsat for at faa fejlt Bestik, men paa Grund af Forf.s nøje Kendskab til baade Nutidens og Fortidens Marstal samt hans aarelange Arbejde dermed er der sikkert her ingen Grund til at tvivle om Resultaternes Rigtighed. *Hans Knudsen.*

Lundegaards Stiftelse har bestaaet i 175 Aar, og i den Anledning har Stiftelsens Direktion ved Landsarkivar Hans Knudsen udgivet *Lundegaards Stiftelse 1754—1929* (Odense 1929). Det er Historien om, hvordan en vranten Pebersvends sære Paafund i Tidens Løb blev til Gavn og Glæde for Fattigfolk i Fyens Land. Kancelliraad Peder Smidt til Lundegaard døde 1711 efter at have testamenteret sin Ejendom til sin Søster og hendes Datter, dog saaledes at Svogeren og Søsterdatterens

eventuelle Mand og deres Slægt ikke maatte have noget at gøre med eller nyde nogen Fordel af Godset. Døde Søsteren uden andre Børn end Datteren og denne uden Livsarvinger, skulde Gaarden og Godset falde til de fattige og nødtørftige »her udi Landet« d. v. s. i Fyen. Dette indtraf virkelig 1752; da døde Peder Smidts Søsterdatter Generalinde Anneke Neuberg uden Livsarvinger, og det lykkedes Biskop Chr. Ramus, ganske vist efter at have ført Proces derom, at hævde de fattiges Ret til Godset. Den 13. September 1754 fik Direktionen, der efter Peder Smidts Testamente bestod af Biskoppen, Provsten og to Præster i Salling Herred, hvortil Kongen havde føjet Stiftamtmanden, kgl. Konfirmation paa den af dem forfattede Fundats. Fra da af daterer sig Lundegaards Stiftelse, som, navnlig de første 100 Aar, ofte havde store Vanskeligheder at kæmpe med, men en forsigtig og redelig Ledelse bragte den omsider frem til stor Velstand; dens Formue er nu 1½ Million Kroner foruden Hovedgaarden Lundegaard.

Hans Knudsens velskrevne Fremstilling har især Værdi som Godshistorie. Man ser, hvor vanskeligt det var, i det 18. og første Halvdel af det 19. Aarhundrede, at faa tilstrækkeligt Udbytte af Jordegods: Skatter, Kvægpest og Uheld ved Driften trykkede Landbruget. Paa Lundegaard, hvis Direktion altid har været ganske ulønnet, og hvor Forpagteren ikke kan antages at have haft Landbruget for billigt, siden han næsten altid sad smaat i det og var i Restance med Afgiften, synes det Overskud, der blev af Ejendommen, at maatte være det størst mulige. Paa Lundegaard var de fattige den egentlige Godsejer, og den samlede Sum af de udbetalte Pensioner Godsejerudbyttet. Denne Sum var i det første kvart Aarhundrede af Stiftelsens Liv aarligt ca. 1000 Rdl., som ved Aarhundredets Slutning var steget til ca. 2000 Rdl., ikke noget stort Udbytte af et Gods bestaaende af en Hovedgaard paa 44 Tdr. Hartkorn og Fæstegods paa 368 Tdr. Hartkorn; ca. 1850 var Pensionerne naaet op til ca. 2 400 Rdl.; men først da man solgte Fæstegodset, kunde man begynde at samle Kapital, og i 1928—29 udgjorde Renterne af denne Kapital 68 228 Kr., og Pensionerne beløb sig til 66 233 Kr. Man skulde tro, at det var Fæsterne, som lukrerede under den sikkert humane Direktion; men ser man Dødsboernes Opgørelser i Skifteprotokollerne, faar man ikke Indtryk af Velstand, Passiverne naar for det meste næsten lige saa højt op som Aktiverne. Dog Forfatteren har sikkert Ret, naar han siger, at dette ikke skal tages alt for alvorligt; det var god Godsejerpolitik, naar Forvalteren, som paa Godsejerens Vegne besørgede Skiftevæsenet,

sogte at mage det saaledes, at Boet ikke saa altfor velhavende ud, for at ikke den nye Fæster ved store Udbetalinger til Medarvinger skulde komme til at sidde for haardt i det og saaledes blive en daarlig Betaler over for Herskabet.

Hovedgaarden ejes endnu af Stiftelsen; det har undertiden været paatænkt at sælge ogsaa den, da den kun bidrager lidet til Stiftelsens Indtægter; men det er nok rigtigt af en forsigtig Direktion at bevare for Stiftelsen den Rest af Jordejendom, som endnu er tilbage. Da de tidligere Fæstere i 1897 ønskede Kornafgifterne afløste med Penge, fraraadede Forvalter Engelstoft det, idet han skrev til Direktionen: »Thi det er utilraadeligt at omsætte hele Lundegaards Stiftelses Formue i Penge, især paa en Tid, hvor den dalende Rente truer med at formindske Udbyttet af Kapitalen, ja for en ikke ringe Del allerede har gjort det. Det er bedst saa vidt muligt at bevare det nuværende Forhold, hvor Indtægtskilderne for Stiftelsen ere af forskellig Art, thi da bæres lettere de skiftende Konjunkturer, som sjælden i lige Grad indvirke paa de forskellige Arter af Indtægter.»

Dengang blev Afgifterne ikke afløste, men ved Loven af 28. September 1918 skete det. Og dog er Engelstofts Ord nok rigtige, der kan komme Tider, hvor det bliver Hovedgaardsindtægterne, som skal redde Stiftelsen.

Antallet af Lundegaards Pensionister er i Aarenes Løb steget meget, og den enkelte Portion var i det sidste Aarsregnskab mindst 60 Kr. og højst 200 Kr., i Gennemsnit fik hver Pensionist 76 Kr. aarlig; i 1754 var den mindste Portion 10 Rdl.; Forfatteren gør rigtigt opmærksom paa, at for de 10 Rdl. i 1754 kunde der købes 10 Tdr. Byg, men for de 76 Kr. i 1925 kun 4,22 Tdr. Direktionen har altsaa i Virkeligheden, maaske uden at vide det, nedsat den enkelte Persons Understøttelse. Om selve de fattige, de understøttede, faar man ellers meget lidt at vide. Hvad Slags Folk er det, som i Tidens Løb har nydt Stiftelsens Understøttelse?

Holger Hansen.

I Thorshavn er udkommet: *Oversigt over Fiskeriet og Monopolhandelen paa Færøerne 1709—1856* ved Anton Degn. I Betragtning af at Færøernes Historie for de fleste Perioders Vedkommende ligger hen i et meget sparsomt Lys — undertiden i fuldstændigt Mørke — er det i høj Grad priseligt, at der her er blevet gjort et, endda særdeles solidt Arbejde. Af større Ting har der, for den nyere Tids Vedkommende, hidtil ikke været udgivet andet